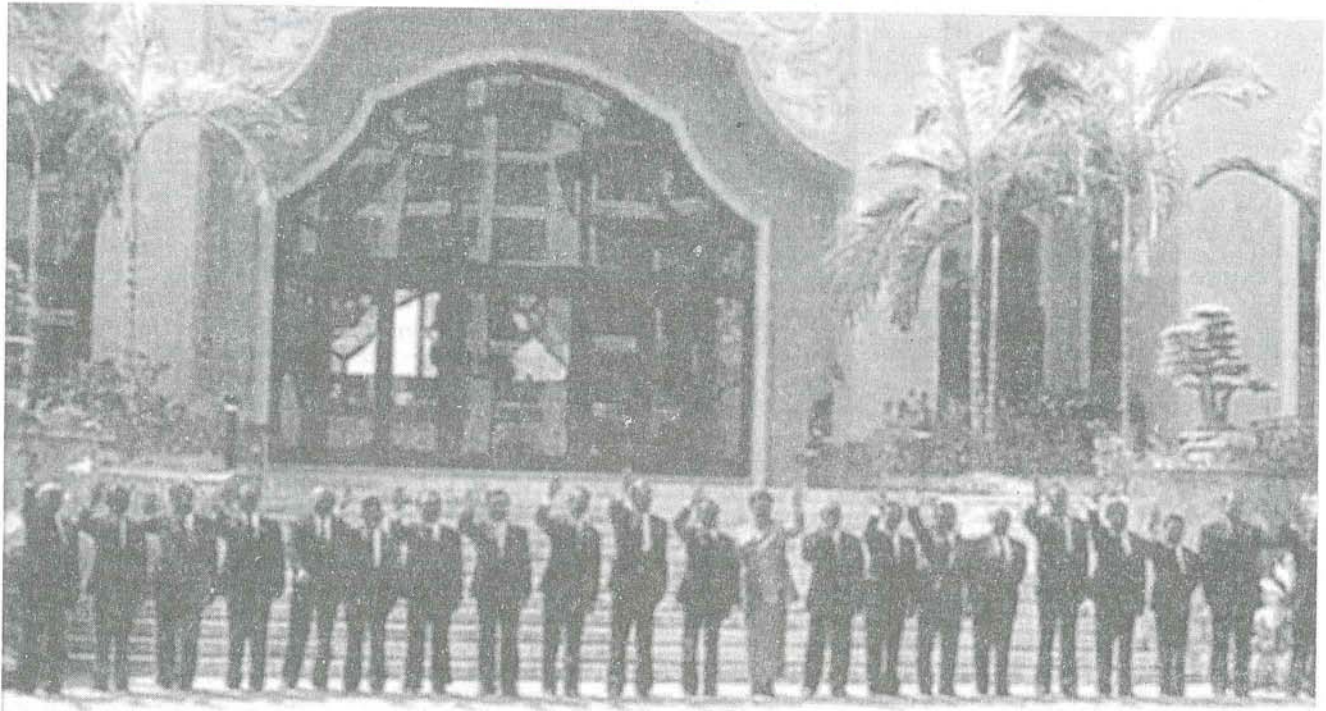

1. APEC: BỨC ANH GIA ĐÌNH CƯỜI GIƯỢNG

Thỏa t nhìn trong ảnh, các nhà lãnh đạo APEC có vẻ như đang hân hoan lắm trong một khung cảnh rất hữu tình, hài hòa giữa trời và đất với con người và giữa người với người. Song, thực tế diễn ra lại không như thế. Diễn đàn APEC năm nay được đánh giá là thất bại. Thất bại ở chỗ không đạt đến nổi một thỏa hiệp về việc mở cửa 9 lĩnh vực thị trường, mà trong thực tế, chính là bãi chiến trường giữa Mỹ và Nhật, hai đầu tàu kinh tế của APEC. Thất bại ở chỗ nhân vật chủ chốt của diễn đàn này, TT Mỹ Clinton, đã tỏ rằng APEC là quan trọng thật

đấy đối với Mỹ song không là một ưu tiên so với vấn đề Irak và ông Saddam Hussein. Chính vì thế, ông Clinton vào giờ chót đã cử ông Phó Al Gore đi thay, hầu ông có thể ở nhà đối phó với ông Saddam Hussein. Thế nhưng, bài

diễn văn của Al Gore đọc tại diễn đàn APEC đã cho thấy một ứng cử viên tương lai của đảng Dân chủ Mỹ không nắm vững vấn đề châu Á như thế nào (đồng hóa chính sách "đổi mới" của VN với các phong trào đối lập "People Power" ở

ràng tìm hiểu những gì đang diễn ra trước khi mở mồm mở miệng ra và tọng cả bàn chân vào trong họng như thế". Cuộc ra mắt đầu tiên của ông Phó Al Gore tại Đông Nam Á không là một hứa hẹn "hữu hảo" nếu như ông không

Malaysia...", trích thượng như thế nào khi "lên lớp" các nước Đông Nam Á về mặt dân chủ ngay trong bữa tiệc chiêu đãi của chủ nhà... Hậu quả là nước chủ nhà đã "chỉ định" một bộ trưởng, nữ bộ trưởng thương mại Rafidah Aziz, lên tiếng trả lời sau đó với báo chí "Đây là bài diễn văn tồi tệ nhất mà cả đời tôi nay mới nghe được. Trời đất ơi! Hãy

MỘT DIỄN ĐÀN CHÂU Á - THÁI BÌNH DƯƠNG KHÔNG THÁI BÌNH LẮM

DANH ĐỨC

kịp thay đổi từ nay đến khi ông có thể được bầu kế vị ông Clinton.

2. APEC, DIỄN ĐÀN

Như tên gọi của nó, APEC là một diễn đàn. Chính vì thế, nếu điểm qua tựa đề các đề tài thảo luận tại diễn đàn năm nay, sẽ thấy đâu là những trần trở, như "APEC và cuộc khủng hoảng hiện nay: gương dạy và đóng góp", "Thỏa ước EVSL: vận hội và thách thức". "Đầu tư trực tiếp của nước ngoài: những đối trá"... "Cái nhìn của tôi về cộng đồng Thái Bình Dương" mà diễn giả chính là TT Mỹ Clinton... Trong một cái nhìn khác, một đặc điểm của hội nghị này là tính mâu thuẫn. Mâu thuẫn trong quyền lợi như việc chưa thông qua thỏa ước EVSL đã nêu trên, mâu thuẫn cả trong "lý luận" lẫn trong quan hệ cá nhân qua việc TT Mỹ Clinton và thủ tướng chủ nhà Mahathir đều đánh tiếng không (thêm) gặp gỡ nhau.

Tự thân lịch trình làm việc và nội dung nhóm họp của Diễn đàn APEC cho thấy Hội nghị thượng đỉnh mang tên là Diễn đàn Kinh tế châu Á - Thái Bình Dương lần này không "thái bình" như các năm trước. Ngay việc hội nghị các quan chức cao cấp (SOM), cấp thứ trưởng, được triệu tập sớm một ngày, vào hôm thứ tư tuần 11.11, để có đủ thì giờ tranh luận về dự án mang tên EVSL (Early Voluntary Sectoral Liberalisation) tức dự án "Tự nguyện sớm tự do hóa kinh tế từng lĩnh vực" đã cho thấy tính khẩn trương của diễn đàn năm nay. Khẩn trương ở chỗ, theo kế hoạch diễn đàn năm nay, hội nghị SOM phải thông qua dự án EVSL vừa nêu, kịp cho các vị nguyên thủ quốc gia nhóm họp thượng đỉnh vào hai ngày 17 và 18 sau đó. Theo tinh thần phác thảo dự án EVSL, các nước thành viên tự nguyện mở cửa thị trường của mình trong 9 lĩnh vực gồm đánh cá, hải sản, lâm sản, viễn thông, thiết bị y khoa, đồ chơi, đá quý, nữ trang và hóa phẩm, một thị trường lên đến 1.500 tỷ đôla, song

Nhật bản nhất quyết không đồng ý mở cửa hai lĩnh vực hải sản và lâm sản. Diễn đàn APEC năm nay còn mang tính khẩn trương trong một ý nghĩa khác: làm sao khôi phục kinh tế của một số đông các nước thành viên của diễn đàn này vốn đang gặp khủng hoảng ở bên này lẫn bên kia Thái Bình Dương? Khẩn trương cả trong ý nghĩa: trong bối cảnh khủng hoảng trầm trọng đây chuyên, định đề tự do hóa kinh tế tức mở cửa thị trường - một trong những nền tảng lý thuyết và cũng là mục tiêu của APEC - đang bị một số nước thành viên, trong đó có chính nước chủ nhà, cụ thể là Thủ tướng Mahathir với chủ trương kiểm soát hối đoái tức can thiệp vào thị trường, đặt vấn đề "xét lại", hoặc chưa được thực thi như trường hợp Nhật Bản. Những mâu thuẫn này thể hiện qua văn kiện dự thảo thỏa ước EVSL nêu trên, được thông qua vào cuối ngày thứ sáu 13.11. Có thể đọc trong dự thảo này những dòng chữ rất nhất trí như: "Các Bộ trưởng nhất trí rằng thách thức chủ yếu của APEC là hậu thuẫn một sự khôi phục sớm sửa và lâu dài trong khu vực. APEC cần đáp ứng một cách khẩn cấp hơn nữa các thách thức kinh tế tài chính mà hiện nay khu vực đang trải qua". Song, đây mới chỉ là sự nhất trí trong ghi nhận cuộc khủng hoảng và nhu cầu khôi phục kinh tế tài chính khu vực chứ chưa thấy nhất trí gì trong hành động sao để khôi phục. Điều cốt lõi của văn kiện dự thảo này là thỏa ước EVSL, lại bị bỏ trống trong văn kiện này do Nhật Bản không chịu mở cửa thị trường hải sản. Đoạn nói về thỏa ước EVSL chỉ còn vồn vồn có mấy chữ "sẽ bổ sung sau".

3. TUYÊN BỐ CHUNG CỦA CÁC LÃNH ĐẠO APEC

Sau 2 ngày hội nghị thượng đỉnh, 21 nhà lãnh đạo APEC đã tuyên bố chung với một số điểm chính trích đoạn như sau:

1. Chúng tôi, các nhà lãnh đạo APEC, nhóm họp

tại Kuala Lumpur hôm 18.11.1998, tái khẳng định quyết tâm của chúng tôi nhằm xây dựng một cộng đồng châu Á - Thái Bình Dương thịnh vượng, các di biệt kinh tế giữa các dân tộc sẽ được nối liền qua việc tăng cường các nền tảng của các nền kinh tế của chúng ta, tăng cường tăng trưởng qua việc cung cấp một bối cảnh cần thiết cho dòng chảy giao thương, đầu tư kỹ thuật, và qua việc tăng cường khả năng tham gia và hưởng lợi từ việc tự do hóa kinh tế.

2. Cuộc gặp gỡ của chúng tôi tại Kuala Lumpur diễn ra vào một thời điểm nóng bỏng. Chúng ta cần khẩn cấp đương đầu với cuộc khủng hoảng tài chính đã vượt quá khuôn khổ khu vực châu Á, đã gây hậu quả xã hội lớn lao, do một số nền kinh tế nay phải trải qua tình trạng thất nghiệp gia tăng trong khi thu nhập giảm sút, đẩy lùi những thành tựu về xóa nghèo, giáo dục, y tế, cơ sở hạ tầng đã gặt hái được trong nhiều thập niên qua. Chúng tôi quyết tâm cùng nhau hành động nhằm hậu thuẫn cho việc phục hồi một cách sớm sửa và lâu dài các nền kinh tế trong khu vực, nhằm ngăn chặn khả năng suy thoái toàn cầu.

3. Chúng tôi tái khẳng định niềm tin của chúng tôi nơi các nền tảng kinh tế mạnh mẽ và viễn tượng khôi phục của các nền kinh tế châu Á - Thái Bình Dương. Chúng tôi tin tưởng nơi sự nhẫn nại của chúng tôi nơi các chính sách kinh tế vĩ mô thận trọng, hướng đến tăng trưởng, tăng cường sức mạnh của các định chế tài chính cùng các thị trường, tăng cường tự do hóa thương mại cùng đầu tư, và khả năng xây dựng qua một loạt những hoạt động rộng rãi của APEC trong năm nay...

4. Từ khi chúng tôi gặp nhau tại Vancouver vào tháng 11 năm ngoái, toàn cảnh nền kinh tế thế giới đã suy yếu đáng kể. Cuộc khủng hoảng tài chính khu vực đã có những

hậu quả kinh tế xã hội nghiêm trọng hơn là những dự kiến ban đầu, và các vấn đề tương tự đã xuất hiện trong các khu vực khác trên thế giới.

5. Thế nhưng, cũng đã có nhiều diễn biến, phần khởi trong các nền kinh tế của chúng ta và trong hệ thống tài chính quốc tế những tháng gần đây. Các tiến bộ đạt được bởi Indonesia, Hàn Quốc, Philippines và Thái Lan trong việc thiết lập các chương trình cải cách mạnh mẽ, hậu thuẫn bởi một sự hợp tác tài chính của cộng đồng quốc tế, đã đem đến kết quả là sự ổn định tài chính trong một mức độ nào đó, và do đó tạo điều kiện phục hồi trong các nền kinh tế bị tác động nhất bởi cuộc khủng hoảng trong khối APEC. Trong các nền kinh tế đó:

- Tỷ giá hối đoái đã tương đối ổn định trong nhiều tháng qua. Điều đó cho phép giảm lãi suất đáng kể, trong một số trường hợp còn thấp hơn hồi trước khủng hoảng.

- Chính sách thuế khóa đã được điều chỉnh cho phép tăng chi tiêu nhằm hậu thuẫn cho phát triển và tạo công ăn việc làm.

- Tình trạng gia tăng lạm phát ban đầu tiếp theo việc phá giá tiền tệ đã được chặn đứng ở mức độ tương đối tại một số nước châu Á có nền kinh tế đang trôi lênh, lạm phát trong toàn khu vực cũng đang giảm.

- Nợ nước ngoài ngắn hạn nóng bỏng đã giảm trong khi dự trữ ngoại tệ đã bắt đầu được đóng đầy lại trong nhiều nền kinh tế.

- Các cán cân thanh toán nay đã chuyển qua bội thu, cho dù đa số các sự điều chỉnh này đến từ giảm nhập khẩu.

- Sự suy giảm đầu ra đã to lớn hơn dự kiến song hiện đang giảm thiểu.

- Nhiều nền kinh tế bao gồm Indonesia, Hàn Quốc, Thái Lan đã thực hiện những nỗ lực đáng kể nhằm đẩy mạnh và tái phối trí các lĩnh vực tài chính và tập đoàn của các

nước này.

- Tại Trung Quốc, lãi suất đã được nới lỏng đồng thời sự gia tăng tổng thu thuế khóa đã kích thích sự tăng trưởng kinh tế. Việc duy trì tỷ giá đồng nhân dân tệ đã tạo chỗ dựa cho sự ổn định tài chính khu vực.

6. Trong những tuần lễ qua, những diễn biến này đã được tăng cường bởi:

- Việc giảm lãi suất ngắn hạn trong một số nền kinh tế công nghiệp.

- Việc Nhật Bản dứt khoát sử dụng nguồn tài nguyên tài chính công nhằm tăng cường hệ thống tài chính. Nhà chức trách đã tỏ rõ ý định của mình là hành động mau lẹ và hữu hiệu trong lĩnh vực ngân hàng, kể cả việc tái tạo vốn cho các ngân hàng trong những tình huống bức bách cần thiết. Hành động này, cùng với việc kích thích lâu dài tiêu thụ nội địa, chính là chìa khóa khôi phục niềm tin trong thị trường, khôi phục tăng trưởng không chỉ tại Nhật Bản mà còn trong cả khu vực châu Á. Các tiến bộ đạt được đã thúc đẩy các nước cung cấp tài chính bổ sung cho IMF, và G7 đồng ý thiết lập một cơ cấu mới của IMF nhằm đối phó với sự lan tràn khủng hoảng qua việc cung cấp cho IMF một quỹ tín dụng dự phòng hậu thuẫn cho các nền kinh tế nào có chính sách được IMF ủng hộ.

7. Tuy nhiên, các thách thức quan trọng vẫn còn. Để đối phó với các thách thức đó, chúng tôi cam kết đeo đuổi một chiến lược hợp tác tăng trưởng trên những cơ sở sau:

- Các chính sách kinh tế vĩ mô thận trọng hướng đến tăng trưởng, thích hợp với nhu cầu của từng nền kinh tế.

- Gia tăng hỗ trợ tài chính từ cộng đồng quốc tế nhằm tạo công ăn việc làm và xây dựng các mạng lưới an sinh xã hội nhằm bảo vệ người nghèo và người có cơ thu thấp.

- Một chương trình hậu thuẫn các nỗ lực tăng cường các hệ thống tài

chính, khôi phục thương mại và đẩy mạnh tái phối trí lĩnh vực tập đoàn, dựa trên sự hiểu biết hoàn cảnh cụ thể từng nước.

- Tạo ra những xúc tác mới nhằm đưa vốn tư bản trở lại trong các nền kinh tế APEC.

- Nhìn trong tương độ dài hạn, cần phải tăng hoạt động trao đổi giữa chúng ta với các nền kinh tế khác và các định chế khác nhằm phát triển và thực thi các biện pháp tăng cường hệ thống tài chính quốc tế...

Qua tuyên bố chung trên, có thể thấy quyết tâm (tự do hóa thị trường APEC như theo tôn chỉ đã đề ra), thì vẫn quyết tâm, song đã có những tự chế hơn phát sinh từ những dị biệt sâu sắc vốn có giữa các nền kinh tế, về các cái nhìn khác nhau về chủ trương tự do hóa thị trường (trong đó nổi bật cái nhìn của ông Mahathir của Malaysia), đặc biệt càng dị biệt hơn do tác động của cuộc khủng hoảng.

4. VIỆT NAM VÀ APEC

Trong bối cảnh đó, VN đã cùng với Nga và Peru trở thành thành viên chính thức của APEC, một tập hợp hiện gồm 18 quốc gia bao quanh Thái Bình Dương, diện tích 62,8 triệu km², dân số xấp xỉ 2,5 tỉ người chiếm 80% kim ngạch buôn bán và 2/3 tổng vốn đầu tư của thế giới.

Ba năm rưỡi sau ngày gia nhập ASEAN, VN nay tiến thêm một bước lớn nữa về phía trước trên con đường cải cách kinh tế. Chỉ trong 3 năm rưỡi vượt qua hai chặng đường lớn như thế, quả là một tốc độ ngoạn mục, khẳng định quyết tâm hội nhập thế giới của VN: chính sách phát triển của VN, trong những điều kiện đặc thù của mình, nhất định sẽ cùng chiều với chính sách phát triển của ASEAN rồi thì của APEC và tiếp đến của WTO tức của thế giới. Con dấu chỉ số ISO hai năm qua bắt đầu xuất hiện trên một số sản phẩm của VN, như là một đảm bảo của một hệ thống chất lượng đúng tiêu chuẩn quốc tế, có

thể là hình ảnh tiêu biểu cho quyết tâm hội nhập để cùng hợp tác phát triển này. Thế nhưng, hợp tác như thế nào trong một tập thể đa thành phần, khoảng cách tiềm năng và trình độ phát triển giữa các thành viên còn quá lớn, còn lớn hơn cả giữa các nước ASEAN vốn đã là một "sân chơi" kinh tế đầy thách thức với các doanh nghiệp VN? Chính vì thế mà Phó thủ tướng kiêm Bộ trưởng ngoại giao Nguyễn Mạnh Cẩm đã nhấn mạnh "Vào APEC, thách thức lớn nhất thuộc về các doanh nghiệp".

Thực tế quan hệ kinh tế giữa VN với APEC, chiếm 80% kim ngạch buôn bán giữa VN với thế giới, 2/3 đầu tư nước ngoài vào VN song chỉ gồm 50% tổng số viện trợ quốc tế tiếp nhận, cho thấy quan hệ này cho đến nay mang tính song phẳng (buôn bán, đầu tư) hơn là cho và nhận (viện trợ). Có thể hy vọng qua sự gia nhập APEC cùng với những chuẩn bị tới đây về mọi mặt theo tinh thần dự án phát triển quốc gia, mà VN đã gửi đến APEC hôm 15.10 vừa qua như một thủ tục gia nhập, sẽ tạo điều kiện cho cả ba vế trao đổi buôn bán, đầu tư, viện trợ tăng trưởng hơn hiện nay. Nếu nhìn lại mục tiêu của APEC (cũng như của AFTA thuộc ASEAN) là hướng đến một khu tự do mậu dịch trên cơ sở mở cửa kinh tế hướng thị trường, sẽ thấy niên hạn 2020 mà APEC đặt ra cho các thành viên đang phát triển (trong đó có VN), có thể thấy đây vừa là một sức ép buộc chúng ta phải đẩy nhanh phát triển vừa là một cổ vũ cho những nỗ lực phát triển của chúng ta, y hệt như việc tham gia AFTA. Có thể hình dung AFTA và APEC như những siêu thị miễn thuế trong đó hàng hóa, dịch vụ, đầu tư... của các nước sẽ không chịu một bất cứ một sắc thuế nào: hoặc đứng ngoài (muốn vào bán không được, muốn mua phải chịu thuế cao mua không nổi) hoặc bước vào thì thất bại vì tài cao thấp với ưu thế mà trong thương

trường gọi là "sơ hui thấp"...bù lại khoảng cách chênh lệch. Thách thức thuộc về các doanh nghiệp song cũng thuộc về những nhà kế hoạch, những nhà quyết định trong mọi lĩnh vực từ pháp luật, hành chính...đến kinh tế, giáo dục...để cho các "tay đua" tức nhà doanh nghiệp liên nay kịp xuất phát và chạy tron tru trên "xa lộ" APEC (cũng như AFTA) mà đích đến là (khu vực) tự do mậu dịch, các nhà quyết định không những phải cùng chạy trên cùng tuyến đường mà thậm chí còn phải chạy nhanh (cai trị là tiền liệu mà) để có thể tiếp tế cho các "tay đua". Niên hạn 2020 cũng còn đòi hỏi chuẩn bị và tạo điều kiện cho các "tay đua" của ngày mai "chạy" nhanh hơn, khỏe hơn các "tay đua" của ngày nay. Trong cái nhìn đó, có thể tạm xem kế hoạch lần lượt mở cửa thị trường cho đến năm 2005 trong 9 lĩnh vực và dịch vụ (đánh cá, hải sản, lâm sản, viễn thông, thiết bị y khoa, đồ chơi, đá quý, nữ trang và hóa phẩm) mà các bộ trưởng APEC đang ráo riết hoàn tất để trình các vị nguyên thủ vào ngày 17 và 18.11, trị giá 1.500 tỷ đôla, như là một thước ngắm để phân đấu trên tinh thần mà Phó thủ tướng kiêm Bộ trưởng ngoại giao Nguyễn Mạnh Cẩm đã lưu ý trước khi lên đường dự Diễn đàn APEC "Phải nâng cao nhận thức xác định lợi thế cũng như hạn chế của ta khi gia nhập APEC".

Một số báo chí trong nước gọi APEC là một "sân chơi lớn" sau khi đã gọi AFTA là "sân chơi nhỏ". Thiển nghĩ, những thách thức của một thị trường rộng lớn bao quanh Thái Bình Dương, lớn nhất thế giới, sẽ mở cửa vào năm 2020 với VN, không cho phép xem đây là một "sân chơi" mà là một thách thức giữ nước cũng ngang bằng với thách thức giữ nước trong hai cuộc kháng chiến đã qua ■